

Savez slijepih Crne Gore

Njegoševa br. 6, Podgorica

020 665 368

savezslijepihcg@gmail.com

Podgorica, 12.06.2023.

PRELIMINARNI NALAZI IZBORNOG DANA

GLASANJE OSOBA S INVALIDITETOM

Izborni dan nije omogućio osobama s invaliditetom da dostojanstveno, samostalno i tajno ostvare biračko pravo

1. SAŽETAK

Posmatrači/ce Saveza slijepih posjetili/e su 505 biračkih mjesta u 20 opština. Tokom izbornog dana, u nedelju 11. juna 2023. godine, svima je bilo omogućeno nesmetano posmatranje što je bilo presudno za efikasno obavljanje njihovog posla.

Okolina biračkog mjesta u najvećoj mjeri nije bila pristupačna za osobe s invaliditetom. Čak 87,3% posmatranih biračkih mjesta nije bilo u potpunosti pristupačno, odnosno parking se nije nalazio u neposrednoj blizini, nije bio označen znakom pristupačnosti i nije bio adekvatnih dimenzija, a u okolini biračkih mjesta je bilo nepropisno parkiranih automobila koji su blokirali pristup osobama s invaliditetom.

Otežan je bio i prilaz biračkim mjestima, koji je bio nepristupačan na 57,6% posmatranih biračkih mjesta što znači da je ivičnjak, ukoliko postoji, niži od propisanih 2 cm, te da ne postoje nikakve druge prepreke za pristup u vidu postavljenih betonskih stubića, žardinjera i sl.

U okviru samog prilaza biračkom mjestu, **ivičnjak, viši od 2 cm u 39,6% od posmatranih biračkih mjesta onemogućavao je bezbjedan prilaz korisnicima/ama kolica**, kao i osobama koje koriste druga pomagala, poput hodalice, štapa.

Ni lokacije za biračka mjesta nijesu adekvatno birane, jer ulazni prostor u biračka mjesta u potpunosti nije bio pristupačan na 83,8% od ukupno 505 posmatranih biračkih mjesta što pokazuje da lokacije ovih biračkih mjesta nijesu pažljivo odabrane, jer ulaz nije bio ravan, niti je imao adekvatnu rampu.

Prilaz biračkim mjestima u potpunosti je bio pristupačan za osobe s tjelesnim invaliditetom na **32,3% od posmatranih biračkih mjesta**. Na ulaznim prostorima koji nijesu ravni, u **čak 63% nije bilo rampe ili je ista postojala nagiba višeg od 8%**, uz prisustvo stepenika/ca, što je onemogućavalo nesmetan pristup biračkim mjestima.

Tamo gdje su postojala dvokrilna vrata, drugo krilo vrata uglavnom nije bilo otvoreno, te nije bilo omogućeno da korisnici/ce invalidskih kolica nesmetano uđu na biračko mjesto.

Hodnici su na 96,2% posmatranih biračkih mjesta bili adekvatne širine od minimalno 120 cm, te je na taj način bilo omogućeno nesmetano kretanje osoba s invaliditetom kroz hodnike. Međutim, **na trećini biračkih mjesta, prag na ulaznim vratima je bio viši od 2 cm**.

<http://www.ss-cg.org/>

[savez_slijepih_cg](https://www.instagram.com/savezslijepih_cg)

[Savez_slijepih](https://twitter.com/Savez_slijepih)

[Savez slijepih Crne Gore](https://www.facebook.com/Savez_slijepih_Crne_Gore)

U biračkim odborima izostalo je učešće osoba s invaliditetom. Na samo 17 od 505 posmatranih biračkih mjesta je bilo predstavnika OSI u biračkom odboru, što znači da osobe s invaliditetom nisu prepoznate kao ravnopravni učesnici izbornog procesa.

Posmatrači/ice su bilježili i odgovore članova/ica biračkih odbora koji su pokazali **neadekvatan pristup prema osobama s invaliditetom**. Na primjer, na pitanje „da li u biračkom odboru ima osoba s invaliditetom“ jedan od posmatrača/ica dobio/la je odgovor: „Hvala Bogu nemamo. Svi smo zdravi.“

Biračka mjesta nijesu bila uređena tako da omogućavaju samostalno i nesmetano kretanje osoba s invaliditetom.

Samo 21,4% od posmatranih biračkih mjesta je u potpunosti pristupačno osobama oštećenog vida što znači da su na ovim biračkim mjestima bila dostupna dva šablona za glasanje i dvije brošure na Brajevom pismu, da su isti bili dostupni zajedno s ostalim biračkim materijalom na stolu biračkog odbora, te da su etison trake pravilno postavljene.

Šablon za glasanje koji omogućava tajnost glasanja osoba oštećenog vida pratio je izgled glasačkog listića i izrađen je od čvršćeg materijala. **Dva šablona za glasanje su bila dostupna na 95,8% biračkih mjesta.** Međutim, na čak **37,4% biračkih mjesta šabloni nijesu bili na stolu sa drugim izbornim materijalom.**

Kako bi svaka osoba oštećenog vida mogla da se upozna sa sadržajem glasačkog listića, na svakom biračkom mjestu su se trebale naći dvije brošure na Brajevom pismu, što je uglavnom ispoštovano, i to na **93,5% od posmatranih biračkih mjesta.**

Po pitanju uređenosti biračkog mjesta za osobe oštećenog vida, **etison trake, koje treba da budu u kontrastu od boje poda, u čak 66,5% posmatranih biračkih mjesta nijesu bile postavljene.** Etison trake, tamo gdje su bile postavljene, su uglavnom bile kontrastne boje i najčešće su bile pravilno postavljene, **u 22,4%,** te je tako bilo **omogućeno samostalno kretanje osoba potpuno i djelimično oštećenog vida na biračkom mjestu.**

Vezano za glasanje osoba nižeg rasta i korisnika/ca invalidskih kolica, **52,3% od posmatranih biračka mjesta bilo je u potpunosti pristupačno,** što znači da je niža polica za glasanje bila pravilno postavljena, te da visina glasačke kutije nije prelazila propisanih 85 cm.

Ovi nalazi pokazuju da **osobama s invaliditetom na izborni dan nije omogućeno da dostojanstveno, samostalno i tajno ostvare biračko pravo.** Savez će u narednom periodu objaviti finalni izvještaj sa detaljnim preporukama u cilju nastavka **efikasnog zagovaranja pristupačnosti izbornog procesa za osobe s invaliditetom.**

2. METODOLOGIJA

Posmatranje je izvršeno u okviru projekta *Posmatranje vanrednih Parlamentarnih izbora 11. juna 2023. godine*. Posmatranje s naglaskom na osobe s invaliditetom ima dva cilja: prikupljanje i analizu podataka o pristupačnosti biračkih mjesta i izbornog materijala na izborni dan, i zagovaranje unaprijeđenja za ravnopravije učestvovanje osoba s invaliditetom u izbornim procesima.

Savez slijepih je **obučio 60 posmatrača/ica i rasporedio 50 mobilnih posmatrača/ica u 80% opština u Crnoj Gori**: Andrijevica, Bar, Berane, Bijelo Polje, Cetinje, Gusinje, Danilovgrad, Herceg Novi, Kolašin, Kotor, Mojkovac, Nikšić, Plav, Pljevlja, Podgorica, Pljevlja, Rožaje, Tuzi, Ulcinj, Žabljak, Zeta. Posmatranje nije vršeno u pet opština: Budvi, Petnjici, Plužinama, Tivtu, Šavniku, jer su izostale prijave posmatrača/ica iz ovih gradova.

Posmatrači/ce su nadgledali sprovođenje izbornog procesa u pogledu pristupačnosti biračkih mjesta i izbornog materijala osobama s invaliditetom. Važno je istaći činjenicu da je 14 osoba s različitim vrstama invaliditeta bilo uključeno u svim fazama projekta, uključujući posmatrače/ice, analitičare/ke i operatere Pozivnog centra.

Monitoring je izvršen u **pet kategorija** i to: okolina biračkog mjesta, parking mjesto; prilaz biračkom mjestu, ulazni prostor u biračko mjesto, rad biračkog odbora, te uređenost prostorije biračkog mjesta u odnosu na fizičku pristupačnost i izborni materijal. Osim toga, posmatrači/ice Saveza su pristupili i uvrštavanju podataka o inkluziji, sastavu biračkih odbora, te dostupnosti biračkog materijala za birače s invaliditetom.

Posmatrači/ice su bili mobilni, što znači da nisu posmatrali izborni dan na jednom biračkom mjestu, nisu bili prisutni na otvaranju, zatvaranju biračkog mjesta, ni brojanju glasova.

Posmatrači/ice su sproveli monitoring na 505 biračkih mjesta. Važno je napomenuti kako ovakav uzorak biračkih mjesta nije reprezentativan, ali pokriva više od 1/3 biračkih mjesta u zemlji. U skladu sa tim, nalazi pokazuju značajne trendove kada je u pitanju pristupačnost biračkih mjesta osobama s invaliditetom na ovim parlamentarnim izborima.

Posmatrači/ice su nadgledali pristupačnost u skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima u Crnoj Gori, prvenstveno Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekta za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom, kao i podzakonskim aktom koji je donijela Državna izborna komisija u martu 2022.¹

Uoči izbora, Savez slijepih obavijestio je Državnu izbornu komisiju (DIK) Crne Gore o parametrima mjerenja koje će posmatrači/ice primjenjivati prilikom praćenja izbornog dana. DIK je

¹ Više u odjeljku 3. Pravni okvir

na sjednici održanoj 9.juna donijela odluku da promatrači/ice pitaju birački odbor prije nego preduzmu mjerenje na biračkom mjestu. DIK je o ovoj odluci obavijestila Opštinske izborne komisije (OIK) prije dana izbora. Ova odluka DIK-a i odgovarajuća komunikacija s OIK bila je važan korak u olakšavanju pristupa posmatrača/ica biračkim mjestima i omogućavanju uzimanja preciznih mjera u skladu s metodologijom praćenja Saveza.

U skladu sa odlukom DIK, posmatrač/ice su vršili mjerenja sljedećih elemenata pristupačnosti: **širine ulaznih vrata, visine praga, visine niže police u glasačkoj kabini, kao i visine na kojoj je postavljena glasačka kutija.** Dakle, ovi podaci su precizni i izmjereni od strane posmatrača/ica Saveza, ne oslanjaju se na riječi članova biračkih odbora, niti na osnovu slobodne procjene posmatrača/ica. Ovi podaci su rezultat utvrđenih činjenica koje najbolje oslikavaju trenutku situaciju.

Šest operatera iz pozivnog centra prikupljalo je podatke od posmatrača/ica tokom dana. Tim analitičara/ki analizirao je podatke i o tome pravovremeno obavijestio javnost. Osim posmatrača/ica Saveza, osobe s invaliditetom pozivale su pozivni centar kako bi prijavile eventualne nepravilnosti vezane uz kršenje njihovih prava na dan izbora. Nakon izbora, Savez slijepih će svim zainteresiranim osobama s invaliditetom omogućiti besplatnu pravnu podršku.

Nakon sprovođenja cjelokupne analize, Savez će objaviti Završni izvještaj s preporukama koje će zagovarati u narednom periodu u okviru izborne reforme. U saradnji s nadležnim institucijama i organizacijama civilnog društva, Savez slijepih će pokušati da utiče na postizanje što većeg stepena pristupačnosti izbornog procesa za osobe s invaliditetom.

3. PRAVNI OKVIR

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima osoba s invaliditetom (OSI) koju je Crna Gora ratifikovala 2009,² u članu 29, navodi da države potpisnice, među kojima je i Crna Gora, osobama s invaliditetom garantuju njihova politička prava i mogućnost da ta prava uživaju na osnovu jednakosti sa drugima.

Takođe, zemlje članice **Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju** (OEBS) obavezale su se 1991, **Dokumentom iz Moskve** da će preduzeti korake da obezbijede jednake mogućnosti za osobe s invaliditetom kako bi u cjelosti učestvovala u životu društva u kojem žive, kao i da će promovisati učešće osoba s invaliditetom u donošenju odluka o svim temama od njihovog interesa. Pravo na uključivanje u politički i javni život zajednice osoba s invaliditetom, regulisano je i ostalim pozitivno-pravnim dokumentima koje je Crna Gora donijela ili ratifikovala, a ono obuhvata i uključuje kako aktivno, tako i pasivno biračko pravo OSI.

² Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima lica sa invaliditetom sa opcionim protokolom „Sl. list CG“ br. 02/09 od 27.07.2009.

Prema **Zakonu o izboru odbornika i poslanika**, osobe s invaliditetom mogu ostvariti biračko pravo:

- Uz korišćenje šablona za glasanje;
- Uz asistenciju osobe koju osoba s invaliditetom sama odabere;
- Putem pisma (od kuće).

Standardi pristupačnosti definisani su i **Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata**, te bliže **Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom**.

Državna izborna komisija 23.marta 2022, **promijenila je podzakonske akte kako bi osobama s invaliditetom bilo omogućeno samostalno i tajno glasanje**. Promjenom dosadašnjih pravila omogućeno je da osobe niskog rasta i osobe korisnici/ce kolica samostalno stave glasački listić u glasačku kutiju, a ne kao do sada uz pomoć člana biračkog odbora spuštanjem glasačke kutije. Takođe, izmijenjen je šablon za glasanje za osobe oštećenog vida propisivanjem da na istima moraju biti umetnuti metalni prstenovi, pa tragovi olovke više neće biti vidljivi na šablonu, čime će se eliminisati mogućnost narušavanja tajnosti glasanja.

4. KLJUČNI NALAZI

Posmatrači/ce Saveza slijepih posjetili/e su **505 biračkih mjesta u 20 opština**. Tokom izbornog dana, u nedjelju 11. juna 2023. godine, svima je bilo omogućeno nesmetano posmatranje što je bilo presudno za efikasno obavljanje njihovog posla.

Državna izborna komisija (DIK) usvojila je odluku na sjednici 9. juna kojom je omogućila pristup biračkim mjestima za posmatračice i da uzmu precizne mjere u skladu sa metodologijom Saveza za posmatranje izbora. Ova odluka je pohvalna jer je doprinijela transparentnosti izbornog procesa i mogućnosti za unapređenje uslova za sve birače s invaliditetom.

- **Okolina biračkog mjesta u najvećoj mjeri nije bila pristupačna za osobe s invaliditetom.**

87,3% posmatranih biračkih mjesta nije bilo u potpunosti pristupačno, odnosno parking se nije nalazio u neposrednoj blizini, nije bio označen znakom pristupačnosti i nije adekvatnih dimenzija, a u okolini biračkih mjesta je bilo nepropisno parkiranih automobila koji su blokirali pristup osobama s invaliditetom.

- **Otežan i prilaz biračkim mjestima.**

Prilaz biračkim mjestima u potpunosti je bio pristupačan na 57,6% od posmatranih biračkih mjesta, što znači da je ivičnjak, ukoliko postoji, niži od propisanih 2 cm, te da ne postoje nikakve druge prepreke za pristup u vidu postavljenih betonskih stubića, žardinjera i sl.

U okviru samog prilaza biračkom mjestu, ivičnjak, viši od 2 cm u **39,6%** od posmatranih biračkih mjesta onemogućavao je bezbjedan prilaz korisnicima/ama kolica, kao i osobama koje koriste druga pomagala, poput hodalice, štapa.

- **Nijesu adekvatno birane lokacije za biračka mjesta**

Ulazni prostor u biračka mjesta u potpunosti nije bio pristupačan na 83,8% od ukupno 505 posmatranih biračkih mjesta, što pokazuje da lokacije ovih biračkih mjesta nijesu pažljivo odabrane, jer ulaz nije bio ravan, niti je imao adekvatnu rampu. Ipak, **16,2% lokacija** za biračka mjesta bila su prikladno odabrana.

Prilaz biračkim mjestima u potpunosti je bio pristupačan za osobe s tjelesnim invaliditetom na 32,3% od posmatranih biračkih mjesta. Ovo označava da su ulazna vrata bila dovoljno široka da kroz njih mogu proći korisnici/e invalidskih kolica, da su otvorena oba krila ukoliko postoje dvokrilna vrata, da prag ulaznih vrata, ukoliko postoji, nije viši od 2 cm, te da su hodnici minimalne širine 120 cm.

Na ulaznim prostorima koji nijesu ravni, u čak 63% nije bilo rampe ili je ista postojala nagiba višeg od 8%, uz prisustvo stepenika/ca. Ovo je značajno onemogućavalo nesmetan pristup biračkim mjestima.

Tamo gdje su postojala dvokrilna vrata, drugo krilo vrata uglavnom nije bilo otvoreno, te nije bilo omogućeno da korisnici/ce invalidskih kolica nesmetano uđu na biračko mjesto.

Hodnici su na 96,2% posmatranih biračkih mjesta bili adekvatne širine od minimalno 120 cm, te je na taj način bilo omogućeno nesmetano kretanje osoba s invaliditetom kroz hodnike. Međutim, na trećini biračkih mjesta, prag na ulaznim vratima je bio viši od 2 cm.

- **Izostalo učešće osoba s invaliditetom u biračkim odborima**

Na pitanje da li u članstvu biračkog odbora ima osoba s invaliditetom, samo na 17 od 505 posmatranih biračkih mjesta je odgovoreno potvrdno što znači da osobe s invaliditetom nijesu prepoznate kao ravnopravni učesnici izbornog procesa.

Posmatrači/ice su bilježili i odgovore članova/ica biračkih odbora koji su pokazali neadekvatan pristup prema osobama s invaliditetom. Na primjer, na pitanje „da li u biračkom odboru ima osoba s invaliditetom“ jedan od posmatrača/ica dobio/la je odgovor: „Hvala Bogu nemamo. Svi smo zdravi.“

- **Biračka mjesta nijesu uređena tako da omogućavaju samostalno i nesmetano kretanje osoba s invaliditetom**

Samo 21,4% od posmatranih biračkih mjesta je u potpunosti pristupačno osobama oštećenog vida što znači da su na ovim biračkim mjestima bila dostupna dva šablona za glasanje i dvije brošure na Brajevom pismu, da su isti bili dostupni zajedno s ostalim biračkim materijalom na stolu biračkog odbora, te da su etison trake pravilno postavljene.

Po pitanju uređenosti biračkog mjesta za osobe oštećenog vida, etison trake, koje treba da budu u kontrastu od boje poda, u čak **66,5%** posmatranih biračkih mjesta nijesu bile postavljene. Etison trake, tamo gdje su bile postavljene, su uglavnom bile kontrastne boje i najčešće su bile pravilno postavljene, u 22,4% slučajeva odnosno, vodile su od ulaznih vrata do biračkog odbora, dalje do glasačke kabine i glasačke kutije s linijom povratka do izlaza, te je tako bilo omogućeno samostalno kretanje osoba potpuno i djelimično oštećenog vida na biračkom mjestu.

U vezi sa glasanjem osoba nižeg rasta i korisnika/ca invalidskih kolica, 52,3% od posmatranih biračka mjesta bilo je u potpunosti pristupačno, što znači da je niža polica za glasanje bila pravilno postavljena, te da visina glasačke kutije nije prelazila propisanih 85 cm.

Iako je Državna izborna komisija donijela i usvojila izmjene koje obavezuju sve opštinske izborne komisije da obezbijede samostalnost i tajnost glasanja osoba s invaliditetom, to se nije desilo.

Šablon za glasanje koji omogućava tajnost glasanja osoba oštećenog vida pratio je izgled glasačkog listića i izrađen je od čvršćeg materijala. Dva šablona za glasanje su bila dostupna na 95,8% biračkih mjesta. Međutim, **na čak 37,4%** biračkih mjesta šabloni nijesu bili na stolu sa drugim izbornim materijalom.

Kako bi svaka osoba oštećenog vida mogla da se upozna sa sadržajem glasačkog listića, na svakom biračkom mjestu su se trebale naći dvije brošure na Brajevom pismu, što je uglavnom ispunjeno, i to na **93,5%** od posmatranih biračkih mjesta.

5. PRIJAVA NEPRAVILNOSTI OD STRANE OSI

Uz analizu izvještaja sa terena, Pozivni centar Saveza je primao i prijave nepravilnosti od strane osoba s invaliditetom o eventualnim kršenjima njihovih prava na izborni dan. Pozivni centar je radio u periodu od 07.00 - 21.00h i primio prijave od strane četiri osobe s invaliditetom:

- Prijavljeno je da **korisnik/ca invalidskih kolica nije mogao/la ostvariti svoje biračko pravo** u pogledu ulaznog prostora i pristupačnosti biračkog mjesta za osobe s invaliditetom. Naime, ulazni prostor na biračko mjesto nije bio ravan, bilo je nekoliko stepenica bez predviđene rampe, zbog čega osobe u invalidskim kolicima nijesu mogle ući

Savez slijepih Crne Gore

na biračko mjesto. Prema navodima podnosioca/teljke prijave, njemu/njoj je **već treći put u 2023. godini onemogućeno da iskoristi pravo glasa ravnopravno s drugima**, bez obzira što se obraćao pravosudnim institucijama.

- U radu biračkih odbora prijavljena je nepravilnost **nepravilno postavljenog glasačkog listića u okviru šablona za glasanje**. Birački odbor takođe **nije dozvolio osobi oštećenog vida glasanje uz podršku asistenta**, dok je glasačka kabina bila preuska za dvoje ljudi - birača i njegovog/njenog pomoćnik/ca.
- Prijavljene su nepravilnosti kod glasanja osobe oštećenog vida. Jedna osoba prijavila je **neodgovarajuću osvjetljenost na biračkom mjestu**.
- Druga osoba prijavila je da na biračkom mjestu **nije bilo postavljenih etison traka**.

Mali broj prijavljenih nepravilnosti, **govori da su osobe s invaliditetom obeshrabrene da prijave nepravilnosti**, što je posljedica **dugotrajnog nerješavanja problema pristupačnosti biračkim mjestima osobama s invaliditetom**.

Savez slijepih će svim zainteresovanim osobama s invaliditetom u postizbornom periodu **omogućiti besplatnu pravnu podršku**.

6. PREPORUKE

Skupština

- Započeti proces sveobuhvatne izborne reforme odmah nakon uspostavljanja nove Vlade kako bi se osiguralo puno ostvarivanje izbornih prava osoba s invaliditetom;
- Dati prioritet profesionalizaciji izborne administracije na svim nivoima kako bi se osigurala usklađenost OIK i biračkih odbora s podzakonskim aktima DIK;
- Dati prioritet uspostavljanju mehanizama odgovornosti za kršenje izbornih zakona i podzakonskih akata, uključujući i one koji utiču na zaštitu prava OSI;
- Osigurati svrsishodno učešće organizacija osoba s invaliditetom u procesu izborne reforme;
- Osigurati transparentnost utrošenih državnih sredstava namijenjenih pristupačnosti biračkih mjesta.

Vlada

- Učiniti obaveznim učešće svih državnih institucija u procesu izborne reforme s preciznim obavezama promocije izbornih prava OSI;
- Osigurati odgovarajuća finansijska sredstva za postavljanje potpuno pristupačnih biračkih mjesta i izradu glasačkog materijala;
- Osigurati efektivan rad Savjeta za prava osoba s invaliditetom kako bi se osiguralo donošenje konkretnih mjera od strane državnih institucija i njihovo sprovođenje;
- Učiniti zgrade javnih institucija, kao što su škole i lokalne samouprave koje se često koriste kao biračka mjesta potpuno pristupačnim.

<http://www.ss-cg.org/>

[savez_slijepih_cg](https://www.instagram.com/savezslijepih_cg)

[Savez_slijepih](https://twitter.com/Savez_slijepih)

[Savez slijepih Crne Gore](https://www.facebook.com/Savez.slijepih.Crne.Gore)

Državna izborna komisija

- Podići svijest javnosti o važnosti izbornih prava OSI, posebno u predizbornom periodu;
- Osigurati komunikaciju između OIK i biračkih odbora u vezi s potpunom pristupačnošću OSI;
- Ojačati znanje OSI o izbornim pravima i problemima unutar DIK – i članova/ca i administracije;
- Omogućiti obuku za članove/ce OIK-a i biračkih odbora o biračkim pravima OSI i pristupačnosti biračkih mjesta i glasačkog materijala.

Opštinska izborna komisija

- Striktno slijediti odredbe koje je DIK usvojio u vezi s izbornim postupcima osoba s invaliditetom;
- Unaprijediti proces izbora i uvesti kriterijume za izbor potpuno pristupačnih biračkih mjesta;
- Izraditi materijale za edukaciju birača u pristupačnom formatu;
- Unaprijediti plan i program obuke za članove/ice biračkih odbora, uključujući fokus na biračka prava OSI i učiniti pohađanje obaveznim.

Birački odbori

- U potpunosti se pridržavati izbornih zakona i podzakonskih akata u odnosu na prava osoba s invaliditetom.

Političke stranke

- Podići svijest o pravima osoba s invaliditetom i važnosti pristupačnosti među svojim članovima/cama;
- Uvesti politike i podzakonske akte koji osiguravaju svrsishodnu zastupljenost OSI u strankama, uključujući i u tijelima odlučivanja;
- U predizborne programe uključiti pitanja relevantna za glasače s invaliditetom.

OCD

- Koristiti stručnost organizacija civilnog društva koje se bave pitanjima koja se tiču OSI i osnažiti ih;
- Uključiti izborna prava OSI u sveukupne rasprave o izornoj reformi;

Mediji

- Ulagati u izgradnju kapaciteta medijskih predstavnika/ca– producenata/tkinja, novinara/ki, voditelja/ki – o pravima OSI kako bi se uklonilo stereotipno izvještavanje o pitanjima OSI;
- Osigurati zastupljenost OSI u različitim političkim područjima kao što su politika, ekonomija, izbori i donošenje odluka;

Savez slijepih Crne Gore

Njegoševa br. 6, Podgorica

020 665 368

savezslijepihcg@gmail.com

- Osigurati prevod debata kandidata i vijesti na znakovni jezik.

Donatori

- Osigurati adekvatno i kontinuirano finansiranje organizacija civilnog društva koje se bave pravima OSI kako bi se omogućilo dugoročno zagovaranje unapređenja političkih prava OSI i puno ostvarivanje njihovih aktivnih i pasivnih izbornih prava.

Zahvaljujemo se akterima izbornog procesa, Državnoj izbornoj komisiji, koja je kroz svoj rad i usvajanje podzakonskih akata prepoznala važnost samostalnog i tajnog ostvarivanja biračkog prava.

Na kraju, ali ne manje važno, zahvaljujemo se posmatračima/icama, kao i osobama s invaliditetom koje su doprinijele uspješno obavljenom poslu i nezavisnoj posmatračkoj misiji koja se prvi put sistematično bavila pitanjima ostvarivanja biračkog prava osoba s invaliditetom.

Ovo posmatranje sprovodi se uz finansijsku i tehničku podršku Nacionalnog demokratskog instituta (NDI). Nalazi posmatranja pripadaju Savezu slijepih i ne moraju odražavati nužno stav NDI-a, donatora ili Vlade SAD.

<http://www.ss-cg.org/>

[savez_slijepih_cg](https://www.instagram.com/savez_slijepih_cg)

[Savez_slijepih](https://twitter.com/Savez_slijepih)

[Savez slijepih Crne Gore](https://www.facebook.com/Savez.slijepih.Crne.Gore)